

Avizul Comitetului Economic și Social European privind problemele specifice cu care se confruntă insulele (aviz din proprie inițiativă)

(2012/C 181/03)

Raportor: **dl José María ESPUNY MOYANO**

La 20 ianuarie 2011, în conformitate cu articolul 29 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, Comitetul Economic și Social European a hotărât să elaboreze un aviz din proprie inițiativă pe tema

Problemele specifice cu care se confruntă insulele.

Secțiunea pentru uniunea economică și monetară și coeziune economică și socială, însărcinată cu pregătirea lucrărilor Comitetului pe această temă, și-a adoptat avizul la 7 martie 2012.

În cea de-a 479-a sesiune plenară, care a avut loc la 28 și 29 martie 2012 (ședința din 28 martie), Comitetul Economic și Social European a adoptat prezentul aviz cu 129 de voturi pentru, 4 voturi împotriva și 8 abțineri.

1. Concluzii și recomandări

1.1 Regiunile insulare au caracteristici comune și permanente care le diferențiază în mod clar de teritoriile continentale. Prin articolul 174 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE), teritoriile insulare au obținut recunoașterea handicapurilor concrete cu care se confruntă și care necesită o atenție deosebită. Totuși, CESE consideră că trebuie continuate eforturile în vederea adoptării unei strategii adecvate, care să abordeze necesitățile specifice ale acestor regiuni insulare.

1.2 CESE este de părere că definiția conceptului de „insulă” utilizată de UE este inadecvată, motiv pentru care ar trebui revăzută și actualizată, ținându-se seama de noile realități ale unei Uniuni extinse, care cuprinde state membre insulare. În avizele sale anterioare ⁽¹⁾, CESE a solicitat modificarea acestei definiții, recomandare pe care o reiterează în prezentul aviz.

1.3 Fenomenele de migrație sau problemele legate de îmbătrânirea populației sau de depopulare sunt factori care afectează în mod deosebit insulele. Aceste situații pot cauza pierderea patrimoniului cultural și fragilizarea ecosistemelor și pot avea implicații economice grave (în ce privește locurile de muncă, tinerii etc.).

1.4 Unele insule trebuie să facă față emigrării populației lor către alte regiuni mai prospere, alte insule primesc imigranți care contribuie la dezvoltarea economică locală, în vreme ce altele, dată fiind poziția lor geografică, se confruntă cu sosirea unui număr de imigranți care le depășește capacitatea de primire.

1.5 CESE consideră că este absolut necesar să se îmbunătățească accesibilitatea insulelor și conectivitatea între acestea. Dat fiind că accesibilitatea este un element vital pentru creșterea atractivității zonelor insulare, trebuie scăzute costurile transportului de mărfuri și de persoane prin aplicarea principiului continuității teritoriale și prin îmbunătățirea Regulamentului european nr. 3577/92.

1.6 Agricultură, creșterea animalelor și pescuitul, care constituie o parte importantă a economiei locale și reprezintă sursa de aprovizionare a celei mai mari părți a industriei agroalimentare, sunt fragile din cauza depărtării, a dimensiunilor mici ale exploatațiilor, a gradului redus de diversificare a producției, precum și a condițiilor climatice.

1.7 Toate acestea fac ca industria agroalimentară insulară să fie slabă și să poată concura cu greu cu produsele provenite de pe continent sau din țări terțe, ceea ce, la rândul său, duce la o și mai mare slăbire a sectorului primar.

1.8 CESE recomandă ca PAC să considere insulele ca fiind zone defavorizate, după modelul zonelor montane, subliniind insularitatea în mod specific în finanțare.

1.9 Pentru multe dintre insulele europene, activitatea turistică reprezintă un factor esențial pentru supraviețuirea populației locale și pentru menținerea identității, tradițiilor, valorilor culturale și peisajului lor. Această activitate a generat creștere economică, sporirea gradului de ocupare a forței de muncă și o importantă diversificare a bazei economice, prin intermediul serviciilor legate de turism. Totuși, economia insulelor a devenit prea dependentă de activitățile turistice, motiv pentru care ar fi necesară o diversificare către alte activități complementare turismului, care să stimuleze dezvoltarea economică a insulelor în situații de criză, precum cea actuală, care afectează puternic turismul.

⁽¹⁾ „O mai bună integrare pe piața internă – factor-cheie de coeziune și creștere economică pentru insule”, JO C 27, 30.2.2009, p. 123, și „Inovarea în turism: definirea unei strategii pentru o dezvoltare durabilă în insule”, JO C 44, 11.2.2011, p. 75.

1.10 CESE se alătură Parlamentului European în solicitarea acestuia (inclusă în rezoluția PE din 27 septembrie 2011) de a se elabora strategii specifice similare pentru insule, regiuni muntoase și alte zone vulnerabile, în cadrul inițiativei Comisiei de a elabora o strategie pentru un turism maritim și de coastă durabil ⁽²⁾.

1.11 CESE consideră că insulele se confruntă cu dificultăți în participarea la programele de cercetare, dezvoltare și inovare (CDI) ale UE, din cauza dimensiunii reduse a pieței interne și a capacității limitate a structurilor disponibile pentru cercetare și dezvoltare. De asemenea, CESE consideră foarte important ca UE să ajute în continuare insulele la dezvoltarea TIC, să sprijine crearea de structuri pentru cercetare și dezvoltare și să încurajeze participarea IMM-urilor din insule la programe de CDI, inclusiv prin intermediul contribuției fondurilor structurale, dacă este necesar.

1.12 În ceea ce privește regiunile insulare, politica energetică europeană ar trebui să acorde prioritate următoarelor aspecte: securitatea aprovizionării insulelor, finanțarea dezvoltării și realizarea de proiecte pentru producția energiei cu ajutorul noilor tehnologii și al surselor de energie regenerabile, promovarea utilizării eficiente a energiei, protejând totodată mediul și natura.

1.13 Deficitul de apă, desalinizarea apei de mare, precum și alte posibilități tehnice de înmagazinare și aprovizionare cu apă ar trebui incluse de UE în cadrul politicii regionale, ținând seama de particularitățile regiunilor insulare.

1.14 CESE consideră deosebit de important să se elaboreze programe specifice de formare continuă pentru personalul din insule care lucrează în diferite sectoare, cu precădere în sectorul turismului, care reprezintă una dintre activitățile cu cea mai mare pondere economică în aceste regiuni. Aceste programe ar trebui finanțate din Fondul social european și din Fondul de coeziune, cu angajarea statelor membre, a instituțiilor și a actorilor socioeconomi.

1.15 Educația, formarea profesională și învățarea pe tot parcursul vieții joacă un rol vital în strategia economică și socială a Uniunii Europene în cadrul Procesului de la Lisabona și al Strategiei Europa 2020. CESE solicită să se țină seama de particularitățile regiunilor insulare, pentru a se garanta că educația și oportunitățile de învățare pe tot parcursul vieții, în toate regiunile și pentru toți locuitorii, sunt luate în considerare în cadrul strategiilor naționale.

1.16 CESE solicită punerea în aplicare a măsurilor prevăzute în Comunicatul de la Bruges privind coordonarea formării

⁽²⁾ A se vedea Avizul CESE privind Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliul, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor: „Europa, destinația turistică favorită la nivel mondial – un nou cadru politic pentru turismul european”, JO C 376, 22.12.2011, p. 44, și Rezoluția Parlamentului European referitoare la Europa, destinația turistică favorită la nivel mondial – un nou cadru politic pentru turismul european [2010/2206 (INI)].

profesionale în Europa, care a fost adoptat de miniștrii educației din toate statele membre și de partenerii sociali de la nivel european.

1.17 CESE solicită Comisiei Europene crearea unui grup interservicii specific pentru insule sau, dacă este cazul, includerea acestora în alte grupuri interservicii deja existente.

1.18 Se solicită Comisiei să vegheze pentru ca regiunile insulare să beneficieze de dispoziții specifice în noul cadru financiar multianual 2014-2020 și pentru ca aceste regiuni să fie abordate prin programe specifice de dezvoltare regională, mai adaptate particularităților lor. Ar trebui avută în vedere posibilitatea de a se spori nivelurile de cofinanțare din partea UE în domeniile de interes prioritar pentru dezvoltarea insulelor.

1.19 Având în vedere că Strategia Europa 2020 va marca acțiunile viitoare ale UE, CESE consideră necesar să se examineze impactul acestei strategii asupra regiunilor insulare și modul în care ea contribuie la atenuarea handicapurilor ce decurg din insularitate.

Dat fiind caracterul sezonier al activității turistice din insule, CESE solicită Comisiei și Parlamentului European să promoveze proiectul CALYPSO privind turismul social, așa cum Comitetul s-a exprimat deja în avizul său „Inovarea în turism: definirea unei strategii pentru o dezvoltare durabilă în insule” ⁽³⁾, în colaborare cu partenerii sociali, dat fiind impactul pe care îl poate avea acest program asupra sectorului turismului și efectul său multiplicator asupra altor sectoare de activitate.

2. Introducere

2.1 Regiunile insulare

2.1.1 Conform definiției Eurostat, o insulă este orice teritoriu care îndeplinește următoarele cinci criterii:

- are o suprafață de cel puțin un kilometru pătrat;
- se situează la cel puțin un kilometru distanță de continent;
- are o populație rezidentă permanentă de cel puțin 50 de locuitori;
- nu are o legătură fizică permanentă cu continentul;
- pe teritoriul său nu se află nicio capitală a unui stat membru al UE.

2.1.2 Atunci când se definește conceptul de insulă trebuie să se facă trimitere la Declarația nr. 33 anexată TFUE, în care se menționează că „Conferința consideră că sintagma «regiuni insulare», prevăzută la articolul 174, poate desemna și statele insulare în ansamblu, sub rezerva îndeplinirii condițiilor necesare”.

⁽³⁾ JO C 44, 11.2.2011, p. 75.

2.1.3 După cum a subliniat CESE într-un aviz anterior⁽⁴⁾, această definiție nu ține seama de noile realități ale unei Uniuni Europene extinse, care include state membre insulare.

2.1.4 Potrivit acestei definiții, teritoriile a 14⁽⁵⁾ dintre cele 27 de state membre ale UE cuprind insule. Importanța lor trebuie evaluată din perspectiva numărului ridicat de locuitori ce își au reședința pe diferitele insule ale UE, și anume 21 de milioane de persoane, ceea ce reprezintă aproximativ 4 % din totalul populației UE-27.

2.1.5 Regiunile insulare au caracteristici comune și permanente care le diferențiază în mod clar de teritoriile continentale.

2.1.6 Toate insulele din UE prezintă trăsături care le disting unele de altele, însă factorii comuni ce există în toate teritoriile insulare sunt mai puternici decât diferențele dintre acestea și au o deosebită importanță în domenii precum transporturile, mediul, turismul sau accesul la serviciile publice de bază.

2.1.7 TFUE include, la articolul 174, un nou paragraf ce prevede că se va acorda „o atenție deosebită [...] regiunilor afectate de un handicap natural și demografic grav și permanent, cum ar fi regiunile cele mai nordice cu densitate foarte scăzută a populației, precum și regiunile insulare, transfrontaliere și muntoase.”

2.1.8 Grație acestui articol, teritoriile insulare în ansamblul lor au obținut recunoașterea handicapurilor concrete cu care se confruntă și care necesită o atenție deosebită.

3. Situația demografică în regiunile insulare

3.1 Fenomenele de migrație sau problemele legate de îmbătrânirea populației sau de depopulare sunt factori care afectează în mod deosebit insulele.

3.2 Anumite insule sau zone ale teritoriilor insulare se confruntă în prezent cu grava amenințare a depopulării, ca urmare a plecării populației active (în principal cea mai tânără), a îmbătrânirii populației rezidente sau a condițiilor climatice dificile. Această situație poate cauza pierderea patrimoniului cultural și fragilizarea ecosistemelor.

3.3 Dată fiind poziția lor geografică la frontierele externe ale Uniunii, alte insule se confruntă cu fluxuri de migrație inverse, fiind expuse imigrației ilegale din țările terțe, care adesea se dovedește disproporționată în raport cu capacitatea lor de primire.

⁽⁴⁾ „O mai bună integrare pe piața internă – factor-cheie de coeziune și creștere economică pentru insule”, JO C 27, 3.2.2009, p. 123, punctul 2.2.

⁽⁵⁾ Spania, Irlanda, Franța, Danemarca, Italia, Finlanda, Suedia, Regatul Unit, Grecia, Țările de Jos, Malta, Cipru, Estonia și Portugalia.

3.3.1 Unele insule se confruntă cu situații de extremă urgență umanitară, care trebuie soluționate de Uniunea Europeană într-un spirit de solidaritate, fiind necesară repartizarea în continuare a sarcinilor operative generate, combinându-se resursele naționale cu cele europene.

3.3.2 CESE a propus în alte avize ca, în cadrul politicii comune în materie de azil, să se modifice Regulamentul Dublin pentru a se facilita mobilitatea solicitanților de azil în interiorul UE.

3.4 Pe de altă parte, există insule unde se înregistrează o prezență semnificativă a rezidenților străini cu o mare putere de cumpărare, care contribuie la dezvoltarea economică și socială locală, însă care, în situațiile în care piața locuințelor este saturată, pot determina creșterea prețurilor, îngreunând accesul la locuințe al populației locale cu mai puține resurse economice.

4. Accesibilitatea și insularitatea

4.1 Câteva dintre constrângerile cu care se confruntă teritoriile insulare derivă din discontinuitatea spațială și din depărtare. Aceste dezavantaje se reflectă în costuri mai ridicate de transport, de distribuție și de producție, într-un grad mai mare de incertitudine în ce privește aprovizionarea și în necesitatea de a dispune de stocuri mai mari și de o capacitatea sporită de depozitare.

4.2 O dovadă în acest sens este dependența totală de transportul maritim și aerian. Astfel, regiunile insulare se află într-o poziție mai puțin favorabilă decât restul teritoriilor pentru a profita de avantajele pieței unice europene, ca spațiu omogen de relații economice competitive, în special în ce privește redimensionarea întreprinderilor pentru a face posibilă inovarea și realizarea de economii de scară și externe.

4.3 În acest sens, este important de amintit că, în cadrul inițiativei comunitare „cerul unic european”, ar putea fi analizate mecanismele de gestionare a traficului aerian dintr-o perspectivă specifică menită să asigure în orice moment accesibilitatea regiunilor insulare.

4.4 Nu putem uita situația creată de evoluția norului de cenușă emis de vulcanul islandez Eyjafjallajökull, care a afectat zone extinse ale spațiului aerian european în lunile aprilie și mai ale anului 2010, cauzând închiderea a numeroase aeroporturi din centrul și nordul Europei și chiar și din sudul Europei.

4.5 Problema cea mai îngrijorătoare a fost nu neapărat faptul că au încetat să mai sosească turiști, ci faptul că aceia care se aflau deja pe insule nu s-au putut întoarce în țările lor de origine și incertitudinea cu privire la durata acestei probleme.

4.6 Acest caz specific ilustrează vulnerabilitatea deosebită a regiunilor insulare în asemenea circumstanțe, dat fiind că, deși a afectat aproape întreaga Europă, închiderea spațiului aerian european a avut repercusiuni (negative) mai importante asupra regiunilor insulare.

4.6.1 Un alt aspect care trebuie avut în vedere este taxa pe emisiile de CO₂ în transportul aerian, pe care Comisia intenționează să o introducă începând din 2012. Dacă această taxă va intra în sfârșit în vigoare, Comisia trebuie să găsească o formulă specifică pentru regiunile insulare, deoarece acestea depind de transportul aerian într-o măsură mult mai mare, iar o asemenea taxă le-ar accentua dezavantajele intrinsece.

4.7 Accesibilitatea este un factor vital pentru creșterea atractivității zonelor insulare. Rețelele transeuropene de transport (TEN-T) trebuie să includă o politică multimodală veritabilă, care să se aplice și insulelor. Un pas în această direcție ar fi crearea de coridoare maritime și aeriene între continentul european și insule, prin finanțarea infrastructurilor fixe și mobile.

5. Agricultură și pescuitul

5.1 Agricultură, creșterea animalelor și pescuitul constituie o parte importantă a economiei locale în insule, în special din punctul de vedere al locurilor de muncă, oferind totodată un sprijin important industriilor agroalimentare locale, care reprezintă principala parte a producției industriale a insulelor.

5.2 Totuși, producția agricolă și piscicolă a insulelor se caracterizează printr-o mare fragilitate, care se datorează, în principal, dificultăților ce decurg din depărtare, dimensiunilor mici ale exploatațiilor, gradului redus de diversificare a producției, dependenței de piețele locale, fragmentării și condițiilor climatice. Toate acestea se repercutează asupra industriei agroalimentare din insule, care depinde de produsele acestor sectoare. Slăbiciunea producției agricole și a creșterii animalelor face ca și industria agroalimentară insulară să fie slabă.

5.2.1 Toți acești factori contribuie la reducerea considerabilă a competitivității produselor din insule în raport cu produsele continentale sau cu cele provenite din țări terțe.

5.3 În plus, agricultura locală prezintă o puternică dependență de exterior, atât în furnizarea de materii prime cât și în comercializarea produselor, într-un context geografic foarte îndepărtat de sursele de aprovizionare și de piețe.

5.4 Prin urmare, producătorii agricoli din insule concurează în condiții de inegalitate cu producătorii din alte teritorii. Producătorii locali trebuie să primească sprijinul necesar pentru ca

agricultura din regiunile insulare să fie pe picior de egalitate cu cea din alte regiuni, de exemplu prin intermediul unor instrumente specifice ale PAC pentru insule; de asemenea, trebuie ca producțiile locale să fie promovate în mai mare măsură și să obțină o recunoaștere sporită.

5.5 În ceea ce privește adoptarea de măsuri specifice destinate compensării dezavantajelor legate de insularitate în acest domeniu, nimic nu se compară cu un program legislativ specific. Acesta este cazul sectorului primar, deosebit de important în insule. Fondul european pentru pescuit nu prevede intervenții speciale decât în beneficiul regiunilor ultra-periferice și al insulelor mici din Marea Egee.

5.6 La fel se întâmplă și cu sistemele de sprijin direct din cadrul politicii agricole comune (PAC). Reformele mai recente ale sistemelor de sprijin direct din cadrul PAC, al dezvoltării rurale și al FEADR nu au ținut seama de insularitate.

6. Piața internă și turismul

6.1 Dimensiunea redusă a teritoriilor insulare, în comparație cu cele continentale, condiționează puternic producția și structura piețelor. Cea mai mare parte a rețelei de producție din aceste teritorii este formată din întreprinderi mici și microîntreprinderi cu un grad de vulnerabilitate sporit în raport cu marile companii.

6.2 Turismul a fost și este în continuare resursa de bază a economiei multor teritorii insulare. În pofida numeroaselor diferențe dintre ele, pentru multe dintre insulele europene această activitate constituie un factor esențial pentru supraviețuirea populației locale și pentru menținerea identității, tradițiilor, valorilor culturale și peisajului lor.

6.3 Introducerea turismului în regiunile insulare europene a generat în aceste teritorii creștere economică și locuri de muncă, precum și o importantă diversificare a bazei economice, prin intermediul serviciilor legate de turism. De asemenea, a permis recuperarea și protejarea tradițiilor și culturii locale, precum și ale spațiilor naturale și monumentelor istorice.

6.4 Deși în general turismul a constituit un factor indubitabil pozitiv, trebuie recunoscute totuși efectele negative pe care le-a avut asupra anumitor regiuni insulare, cum ar fi precaritatea locurilor de muncă, caracterul sezonier, nivelul scăzut de calificare a lucrătorilor, puternica speculație imobiliară și creșterea costului vieții pentru populația locală. De asemenea, a generat probleme grave de aprovizionare cu apă și dificultăți în prestarea serviciilor de bază pentru populație (gestionarea deșeurilor, sănătate etc.), având și un puternic impact asupra mediului. În prezent, economia insulelor depinde în mare măsură de activitățile turistice, motiv pentru care ar fi necesară o diversificare către alte activități, și nu numai către cele complementare turismului, care să stimuleze dezvoltarea economică a insulelor în situații de criză, precum cea actuală, care afectează puternic turismul.

6.5 Ca urmare a adoptării TFUE, importanța turismului în UE este recunoscută în mod expres. În iunie 2010, Comisia a prezentat o comunicare care promovează un nou cadru pentru realizarea de acțiuni coordonate în interiorul Uniunii Europene în vederea creșterii competitivității și a capacității de dezvoltare durabilă a turismului european⁽⁶⁾. Această recunoaștere constituie o oportunitate pentru consolidarea competitivității sectorului european al turismului, contribuind astfel la noua Strategie Europa 2020 pentru o creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii.

6.6 În rezoluția sa din 27 septembrie 2011⁽⁷⁾, la punctul 55, Parlamentul European „salută inițiativa Comisiei de a dezvolta o strategie în vederea unui turism maritim și de coastă sustenabil și solicită dezvoltarea unor strategii specifice similare cu privire la insule, la regiunile de munte și la alte zone vulnerabile”.

7. Cercetare, dezvoltare și inovare (CDI)

7.1 Inovarea este un obiectiv esențial al politicii economice, atât la nivelul UE – prin Strategia de la Lisabona și Strategia Europa 2020 –, cât și la nivel regional, prin creșterea procentajului din investițiile publice alocate cercetării, educației, formării și sprijinirii „sectoarelor celor mai inovatoare” (printre altele, transporturile, energia, industria ecologică etc.). Acest lucru este valabil și pentru servicii, în special acelea care necesită un nivel de cunoștințe și calificări considerat normal în majoritatea activităților turistice (printre altele, cazare, alimentație publică, servicii imobiliare etc.).

7.2 Trebuie să se promoveze și să se consolideze societatea informațională și noile tehnologii, care constituie pentru insule mijloace de diversificare a activității și de progresare a cunoașterii. Utilizarea tehnologiilor informației și comunicațiilor reduce izolarea, îmbunătățind procesele și sistemele de administrare a întreprinderilor și relațiile cu exteriorul, ceea ce favorizează creșterea competitivității și a productivității.

7.3 Principala dificultate pe care o întâmpină regiunile insulare în dezvoltarea capacității lor de inovare își are originea în slăbiciunea rețelei antreprenoriale, nivelurile de formare, accesul la piața europeană, investițiile reduse în infrastructuri de cercetare etc. Inovarea în regiunile insulare trebuie examinată dintr-o perspectivă largă, care să cuprindă, de exemplu, prelucrarea, metodele de comercializare și tehnicile inovatoare în gestionarea sau organizarea întreprinderilor. Obiectivele pe care trebuie să le urmărească întreprinderile din insule sunt îmbunătățirea capacității lor de producție, sporirea calității produselor și obținerea unui acces mai ușor la piața europeană, în condiții de concurență asemănătoare cu cele ale regiunilor continentale din Uniunea Europeană.

⁽⁶⁾ Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliul, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor: Europa, destinația turistică favorită la nivel mondial – un nou cadru politic pentru turismul european, COM(2010) 352 final.

⁽⁷⁾ Rezoluția Parlamentului European referitoare la Europa, destinația turistică favorită la nivel mondial – un nou cadru politic pentru turismul european [2010/2206 (INI)].

7.4 Pe de altă parte, trebuie subliniate dificultățile cu care se confruntă insulele în momentul participării la programele de CDI ale UE. Date fiind dimensiunea redusă a pieței interne și capacitatea limitată a structurilor disponibile pentru cercetare și dezvoltare, acestor regiuni le este mult mai greu să participe la asemenea programe.

8. Energia și apa

8.1 Dată fiind dependența ridicată a insulelor de importurile de combustibili, variațiile prețului energiei au un efect mai puternic asupra regiunilor insulare.

8.2 În ceea ce privește regiunile insulare, politica energetică europeană ar trebui să acorde prioritate următoarelor aspecte: securitatea aprovizionării insulelor, finanțarea dezvoltării și realizarea de proiecte pentru producția energiei cu ajutorul noilor tehnologii și al surselor de energie regenerabile, promovarea utilizării eficiente a energiei, protejând totodată mediul și natura.

8.3 Producția, stocarea și distribuția energiei electrice sunt importante nu numai pentru satisfacerea necesităților primare în materie de energie, ci și pentru desalinizarea apei marine, care ar putea constitui o soluție pentru aprovizionarea cu apă potabilă pe multe insule.

8.4 Ca urmare a suprafeței reduse și mai ales a structurii pietroase, majoritatea insulelor se confruntă cu un deficit de apă. Acest fapt împiedică dezvoltarea economică (în special turismul) și are, de asemenea, repercusiuni asupra sănătății, agriculturii și creșterii animalelor.

9. Formarea și ocuparea forței de muncă

9.1 Conform recentului studiu *Euroislands*⁽⁸⁾, capitalul uman constituie o problemă importantă pe insulele europene, în special în Marea Mediterană. Nivelul de educație este deosebit de scăzut, chiar și pe insulele cu un PIB pe cap de locuitor ridicat și unde există o universitate. Pe insulele nordice, capitalul uman este mai bine pregătit pentru a face față noilor provocări, însă chiar și acolo reconversia de la ocupațiile tradiționale constituie o provocare.

9.2 Educația, formarea profesională, învățarea pe tot parcursul vieții și cunoașterea limbilor străine joacă un rol vital în strategia economică și socială a Uniunii Europene în cadrul Procesului de la Lisabona și al Strategiei Europa 2020. Garantarea educației și a oportunităților de învățare pe tot parcursul vieții în toate regiunile și pentru toți locuitorii trebuie

⁽⁸⁾ Studiul „Euroislands – Dezvoltarea insulelor – Insulele europene și politica de coeziune” (Programul european ESPON 2013).

să constituie piatra de temelie a strategiilor naționale. Deficitul de personal și necesitatea de a dispune de o gamă largă de servicii reclamă o polivalență profesională a locuitorilor insulelor, care se poate realiza prin intermediul unor programe adecvate de formare profesională, finanțate de UE.

10. Politica regională

10.1 Politica regională reprezintă principalul instrument comunitar aflat în serviciul teritoriilor insulare pentru a-și depăși limitările structurale și pentru a-și valorifica potențialul de creștere și dezvoltare. Totuși, această politică trebuie îmbunătățită, pentru a le permite insulelor, care fac parte integrantă din piața unică europeană, să profite pe deplin de aceasta, atât din punct de vedere economic, cât și social.

10.2 În general, teritoriile insulare se găsesc într-o situație dezavantajată față de teritoriile continentale. Insularitatea nu figurează printre temele prioritare de pe ordinea de zi a politicii regionale și a celei de coeziune ale UE. În plus, extinderea a modificat radical prioritățile agendei europene a acestor politici, ceea ce nu a favorizat politicile europene privind insularitatea.

10.3 Trebuie creat un cadru integrat care să ofere un răspuns eficient la limitările cu care se confruntă insulele europene. În acest scop, este necesar ca măsurile și politicile care ar putea afecta insulele să fie întotdeauna precedate de evaluări corespunzătoare ale impactului, așa cum se procedează în cazul regiunilor ultraperiferice; astfel ar fi evitate repercusiunile negative și contradicțiile și s-ar consolida coeziunea teritorială. Această evaluare a impactului este necesară în special în cazul politicilor în domeniile transporturilor, mediului și energiei.

10.4 În perioada de programare 2007-2013, PIB-ul pe cap de locuitor a fost singurul indicator utilizat pentru a determina eligibilitatea regiunilor în cadrul obiectivelor politicii regionale. Acest indicator face abstracție de faptul că coeziunea implică o dimensiune mult mai amplă, care include componente sociale, de mediu, teritoriale și de altă natură, legate de inovare și educație. Niște indicatori noi, care să utilizeze date statistice mai relevante, ar trebui să ofere o imagine mai exactă a nivelului de dezvoltare a insulelor și o înțelegere satisfăcătoare a regiunilor cu handicapuri geografice permanente.

10.4.1 În acest sens, indicatorii cuprinși în Strategia Europa 2020 ar trebui incluși ca referință, în conformitate cu cadrul politic general al Uniunii.

10.5 Deși în perioada de programare 2007-2013 insulele europene au fost recunoscute ca fiind eligibile pentru cooperarea transfrontalieră, stabilirea criteriului distanței

maxime de 150 km între frontierele regionale a determinat excluderea în prezent a trei arhipelaguri (Insulele Ciclade, Hebride și Baleare).

10.6 CESE pledează pentru eliminarea criteriului distanței (150 km) utilizat la clasificarea insulelor ca regiuni frontaliere care pot beneficia de finanțare din partea programelor de cooperare transfrontalieră în cadrul obiectivului de cooperare teritorială al politicii de coeziune sau în cadrul politicii europene de vecinătate.

10.7 Este necesar să se acorde o atenție specială insulelor afectate nu de unul, ci de mai multe dintre handicapurile menționate la articolul 174, cum ar fi insulele muntoase sau cele foarte slab populate. Același lucru este valabil și pentru arhipelagurile afectate de o insularitate dublă sau multiplă. Aceste teritorii suferă de pe urma unor handicapuri suplimentare, derivate din fragmentare și din dimensiunile geografice reduse. Trebuie semnalată, de asemenea, situația unui număr considerabil de insule de coastă, care se confruntă cu handicapuri grave legate de microinsularitate. Toate acestea accentuează limitările impuse de insularitate și determină adesea lipsa unor servicii adecvate pentru populație.

10.8 Prin urmare, insulele au nevoie de aplicarea unei abordări care să integreze diferitele politici, atât orizontal (printr-o abordare intersectorială a principalelor politici cu impact teritorial – PAC, PCP, ajutoare de stat etc.), cât și vertical (asociind dimensiunile regională, națională și comunitară). Această abordare ar trebui să reflecte, de asemenea, noile orientări politice stabilite prin Tratatul privind Uniunea Europeană și importanța acordată unor domenii specifice, cum ar fi energia și clima, proiecția externă a UE, justiția și afacerile interne ⁽⁹⁾.

11. Atuuri și puncte de atracție ale regiunilor insulare

11.1 În ce privește atuurile insulelor, conform concluziilor studiului *Euroislands*, realizat în cadrul ESPON ⁽¹⁰⁾, trebuie subliniat că principalele avantaje comparative sunt calitatea vieții și patrimoniul natural și cultural. Insulele dispun de o mare densitate de capital natural și cultural, precum și de o puternică identitate culturală. Există însă o limitare importantă, dat fiind că patrimoniul natural și cultural constituie o resursă ce nu poate fi înlocuită sau regenerată.

11.2 Conform recomandărilor studiului sus-menționat, noile tehnologii din domeniul informației și comunicațiilor atenuează impactul negativ al insularității (dimensiunile reduse și izolarea). De asemenea, noile tehnologii pot fi benefice pentru întreprinderile mici și mijlocii și pentru servicii, cum ar fi educația și cercetarea, serviciile de sănătate, informațiile, cultura și alte activități creative. Alte schimbări tehnologice (dezvoltarea unor noi forme de energie regenerabilă, tehnologiile de înlocuire

⁽⁹⁾ Domenii identificate în Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliul, Comitetul Economic și Social European, Comitetul Regiunilor și parlamentele naționale „Revizuirea bugetului UE”, COM(2010) 700 final.

⁽¹⁰⁾ Studiul „*Euroislands* – Dezvoltarea insulelor – Insulele europene și politica de coeziune” (Programul european ESPON 2013).

parțială a resurselor naturale, progresele în sectorul transporturilor etc.) pot avea un efect de atenuare asupra limitărilor impuse de insularitate.

11.3 În regiunile insulare se întâlnesc nenumărate exemple de bune practici:

— inițiative în sectorul întreprinderilor: diverse produse agricole și fabricate pe insule (produse alimentare și băuturi) au „rezistat” concurenței în interiorul Uniunii Europene și pe piața mondială, în pofida prețurilor relativ

ridicate, datorită calității (rezultat al materiilor prime locale și al metodelor tradiționale de producție) și/sau unicității lor, creând o marcă;

— inițiative puse în aplicare pentru a face față problemelor generale de mediu, cum ar fi schimbările climatice sau problemele specifice legate de insularitate: în cazul instalațiilor de producție a energiilor regenerabile merită să amintim insula Kythnos (Ciclade), Samsø, Eigg (Scoția), Gotland, Bornholm, Insulele Canare, etc.

Bruxelles, 28 martie 2012

Președintele
Comitetului Economic și Social European
Staffan NILSSON
